

แนวทางการทำเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญาของชาวตำบลขวัญเมือง
อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด*

Guideline for Agriculture According to Buddhist Philosophy of the
People of Kwan Mueang Sub-district, Selaphum District,
Roi-et Province

ประสิทธิ์ วงศ์ศรีเทพ, สุวิน ทองปิ่น, จักรพรรณ วงศ์พรพวัน¹ และชนิษฐา ทองเชื้อ²

Prasit Wongsrithep, Suwin Thongpan, Chakkapan Wongpornpavan and Kanitha Thongchua
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Northeastern University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: supanat5445@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการทำเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญา 2) ศึกษาการทำเกษตรกรรมของชาวตำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 3) วิเคราะห์แนวทางการทำเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญาของชาวตำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรจำนวน 10 คน ผู้บริโภคสินค้าเกษตร จำนวน 10 คน และประชาชนชาวบ้าน จำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. การทำเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญา พบว่า เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎีพุทธปรัชญาซึ่งประกอบด้วย ศีล 5 สันโดษ สังคหวัตถุ 4 อธิปไตย 4 ไปใช้ในการทำเกษตร 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) การเลือกพื้นที่ดิน 2) การเตรียมดิน 3) การเพาะปลูก 4) การบำรุงรักษาพืชเกษตร 5) การบริโภคสินค้าเกษตรและ 6) การจำหน่ายสินค้าเกษตร

*ได้รับบทความ: 11 มิถุนายน 2564; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2564

Received: June 11, 2021; Revised: December 23, 2021; Accepted: December 26, 2021

2. การทำเกษตรกรรมของชาวตำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า มีการปลูกข้าว ปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง เป็นต้น ซึ่งมีขั้นตอนในการทำเกษตร ดังนี้ 1) การเลือกที่ดิน 2) การเตรียมดิน 3) การเพาะปลูก 4) การบำรุงรักษา 5) การบริโภคสินค้าเกษตร และ 6) การจำหน่ายสินค้าเกษตร สำหรับการทำเกษตรกรรมของชาวขวัญเมืองนั้นมีทั้งการทำเกษตรแบบใช้สารเคมีและไม่ใช้สารเคมี

3. แนวทางการทำเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญา ชาวตำบลขวัญเมืองอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์แนวทางการทำเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญาไว้ 5 แนวทาง ดังนี้ 1) แนวทางการเลือกพื้นที่ในการทำเกษตร 2) แนวทางการเตรียมดิน 3) แนวทางการเพาะปลูก 4) แนวทางการบำรุงรักษาพืชเกษตร 5) แนวทางการบริโภคสินค้าเกษตร และ 6) แนวทางการจำหน่ายสินค้าเกษตร
คำสำคัญ: เกษตรกรรม; พุทธปรัชญา; แนวทางการทำเกษตรกรรม

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study agriculture in accordance with Buddhist philosophy, 2) to study the agriculture of the people of Kwan Mueang Sub-district, Selaphum District, Roi-Et Province, 3) to analyze the agricultural practices according to the Buddhist philosophy of the people of Kwan Mueang Sub-district, Kwan Mueang Sub-district, Roi-Et Province Selaphum, Roi-Et Province it is a qualitative research. The research tool was an in-depth interview form. The key informants were a group of farmers 10 people, agricultural end consumers 10 people, and village scholars 10 people. Data were analyzed by descriptive method using inductive method.

The results of the research were as follows:

1. Farming according to Buddhist philosophy was found to be the implementation of the concept. Buddhist philosophy which consists of 5 precepts, solitude, 4 powers, 4 powers, used in agriculture, 5 steps as follows: 1) soil selection, 2) soil preparation, 3) cultivation, 4) maintenance of agricultural crops, 5) consumption agricultural products; and 6) selling agricultural products.

2. Agriculture of the people of Kwan Mueang Sub district, Selaphum District, Roi-Et Province It was found that there were rice planting, sugarcane planting, cassava plantation, etc. The farming procedures were as follows: 1) land selection, 2) soil preparation, 3) cultivation, 4) maintenance, 5) consumption of agricultural products and 6) selling agricultural products for the farmers of Kwan Mueang people, there are both chemical

and non-chemical farming (Organic farming).

3. Guidelines for farming according to Buddhist philosophy People of Kwan Mueang Sub district, Selaphum District Roi-Et Province. The researcher has analyzed 5 approaches to farming according to Buddhist philosophy as follows: 1) Approaches to selecting agricultural areas, 2) Guidelines for soil preparation, 3) Guidelines for planting, 4) Guidelines for the maintenance of agricultural crops, 5) Guidelines consumption of agricultural products; and 6) guidelines for selling agricultural products.

Keywords: Agricultural; Buddhist philosophy; Guideline for Agriculture

1. บทนำ

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศเกษตรกรรมมาช้านาน เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตมรสุมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีสภาพภูมิประเทศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และภูมิอากาศเอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร ประชากร ส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพทางการเกษตรหรือเกี่ยวข้องมาโดยตลอด แม้ว่าจะพยายามพัฒนาไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมเพียงใดก็ตาม แต่ก็ยังคงพึ่งพาอาศัยเกษตรกรรมอยู่เช่นเดียวกับประเทศที่ได้พัฒนาไปแล้วทั้งหลาย วิวัฒนาการและพัฒนากิจการเกษตรของไทยได้เปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย และตามกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของโลกมาตามลำดับ (Agriculture and Technology, 2564)

ปัญหาเกษตรกรรมไทยปัจจุบันคือมีการนำทรัพยากรดิน น้ำ พลังงาน และพื้นที่ป่าไม้มาใช้เพื่อทำการเกษตรในปริมาณมาก พื้นที่การเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ของไทยได้ลดน้อยลง เนื่องจากพื้นที่เหมาะสมทางการเกษตรกรรมได้ถูกเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่ชุมชนเพื่อตอบสนองการเพิ่มขึ้นของประชากร มีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรม และกิจกรรมอื่นๆ มากขึ้น และพื้นที่ที่เหลืออยู่จำนวนมากเป็นดินที่มีปัญหาต่อการนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เช่น ดินเปรี้ยวจัด ดินเค็ม ดินทราย ไม่เหมาะสมต่อการทำการเกษตร ทำให้ผลผลิตต่ำ การปรับปรุงพื้นที่เหล่านี้ให้เหมาะสมจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงสูงมาก และต้องใช้แผนระยะยาวในการแก้ไขปัญหา ที่ผ่านมากิจการเกษตรกรรมของไทยถูกผลักดันเข้าสู่ระบบเกษตรกรรมกระแสหลัก (Mainstream agriculture) หรือเกษตรกรรมสารเคมี (Chemical agriculture) ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ ได้แก่

1. ปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร เช่น ปัญหาดินเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ ปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อม และปัญหาการระบาดของโรค และแมลง เนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นระยะเวลานานโดยไม่มี การปรับปรุงดิน ทำให้คุณสมบัติทางกายภาพของดินเปลี่ยนแปลงไป จนไม่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของพืช ทำให้การเกษตรต้องใช้ปุ๋ยเคมีปริมาณเพิ่มขึ้น แต่อัตราการเพิ่มผลผลิตต่อการเพิ่มของปุ๋ยเคมีกลับ

ลดลง และการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ก่อให้เกิดปัญหาการตกค้างในสิ่งแวดล้อม เช่น สะสมในดิน น้ำ และอากาศ นอกจากนี้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชยังทำลายแมลงที่เป็นประโยชน์ต่อระบบนิเวศ เช่น ผีเสื้อ ผึ้ง ทำให้ความสมดุลของธรรมชาติเสียไป เกิดการแพร่ระบาดของแมลงศัตรูพืชมากขึ้นด้วย

2. ปัญหาต่อเศรษฐกิจ แม้เกษตรกรกรมแผนใหม่จะมีเป้าหมายในการเพิ่มผลผลิตเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารและเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรแต่ในระยะยาวจะปรากฏผลในทางตรงกันข้ามเนื่องจากพบว่าต้นทุนการผลิตสูงกว่ารายได้ทำให้เกิดปัญหาหนี้สิน เกษตรกรต้องเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นๆ มากมายระดับประเทศ นอกจากนี้ในระดับประเทศก็เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจเนื่องจากการนำเข้าปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช เมล็ดพืชจากต่างประเทศ ทำให้เกิดการขาดดุลทางการค้า

3. ปัญหาต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค การใช้สารเคมีในทางการเกษตร นอกจากจะตกค้างในสิ่งแวดล้อมแล้ว และยังตกค้างอยู่ในผลผลิตทางการเกษตรที่ใช้บริโภค

4. ปัญหาทางศีลธรรม การใช้สารเคมีเพื่อกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเป็นการทำลายสิ่งมีชีวิต ตามหลักพระพุทธปรัชญาถือว่าขัดกับหลักศีลธรรม โดยเฉพาะศีลข้อที่ 1 (ปาณาติปาตา) ซึ่งการใช้สารเคมีในการทำเกษตรจะไปทำลายมนุษย์ฆ่าสัตว์ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์

แนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาสารเคมีที่ทำลายสัตว์ สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศน์ สุขภาพเกษตรกรและผู้บริโภค รวมไปถึงปัญหาทางศีลธรรมด้วย ซึ่งแนวทางหนึ่งที่กำลังได้รับความสนใจและคาดว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ก็คือ การเกษตรอินทรีย์ ภายใต้ระบบควบคุมสภาพแวดล้อม เนื่องจากระบบการเกษตรแบบนี้สามารถที่จะควบคุมปัจจัยการผลิตต่างๆ ให้เหมาะสมกับความต้องการและการเจริญเติบโตของพืช รวมทั้งสามารถลดปริมาณการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชได้ ในประเทศไทยนั้นได้รับความสนใจกับการผลิตพืชผักภายใต้ระบบควบคุมสภาพแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การได้ผลผลิตพืชผักที่มีสารพิษตกค้างน้อย ในระดับที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคหรือไม่มีเลย (กรมวิชาการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2536, หน้า 153)

การทำเกษตรกรรมของชาวตำบลขวัญเมืองส่วนหนึ่งยังใช้สารเคมีอยู่ และสารเคมีก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศวิทยาและปัญหาต้นทุนการผลิตสูง สำหรับสารเคมีที่เกษตรกรใช้ยาฆ่าหญ้า ปุ๋ยเคมี ซึ่งการใช้สารเคมีนั้นจะทำให้เกษตรกรเพิ่มต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น และปัญหาการทำเกษตรที่ใช้สารเคมี คือทำให้มนุษย์และสัตว์ได้รับผลกระทบจากสารเคมีทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือผู้บริโภคสินค้าเกษตรได้รับสารเคมีที่ตกค้างในสินค้าเกษตร สารเคมีที่ตกค้างในแหล่งน้ำ ทำให้คนและสัตว์ที่อุปโภคและบริโภคน้ำได้รับสารเคมีโดยตรง ส่วนการรับสารเคมีโดยทางอ้อม คือมนุษย์รับประทานกุ้ง หอย ปู ปลาที่มีสารพิษ ทำคนได้รับสารเคมีต่อจากสัตว์อีกทีหนึ่ง และสารเคมียังทำลายแหล่งน้ำ ทำลายสัตว์ ทำลายสิ่งแวดล้อม ทำลายระบบนิเวศวิทยา ทำลายอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ถ้ามีการทำวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาด้วยการทำเกษตรแบบอินทรีย์ โดยการใช้วัชพืช ชากพืช ชากสัตว์ มูลสัตว์ ปุ๋ยหมัก มาใช้ในการทำ

เกษตรกรรม ก็จะสามารถแก้ปัญหาด้านสุขภาพ อากาศ สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศวิทยา และลดต้นทุนการผลิต โดยการเปลี่ยนจากการทำเกษตรแบบทำลายมาเป็นการทำเกษตรแบบพึ่งพา ระหว่างมนุษย์ พืช สัตว์ สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศวิทยา และสุดท้ายก็จะนำไปสู่การทำเกษตรที่ยั่งยืน แต่ถ้าไม่ทำการวิจัยจะทำให้เกิดปัญหาต่อไปในอนาคตอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพราะการทำเกษตรที่ใช้สารเคมีเป็นการทำลายมนุษย์ สัตว์ พืช ระบบนิเวศอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

จากปัญหาที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการวิจัยแนวทางการทำเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญาของชาวดำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด แก้ปัญหาให้กับเกษตรกรอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการทำเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญา
2. เพื่อศึกษาการทำเกษตรกรรมของชาวดำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการทำเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญาของชาวดำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก

พื้นที่การในการทำวิจัย ได้แก่ ดำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรแบบอินทรีย์เป็นจำนวนมาก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) กลุ่มเกษตรกร จำนวน 10 คน 2) ผู้บริโภคสินค้าเกษตร จำนวน 10 คน 3) ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 10 คน

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้ 1) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาร่างคำถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก 2) นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ร่างไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ 3) แก้ไขแบบสัมภาษณ์เชิงลึกตามอาจารย์ที่เสนอแนะ แล้วนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ในตรวจสอบความถูกต้องของภาษา เนื้อหาและวิจัย 4) นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะไปหาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ และ 5) แก้ไขแบบสัมภาษณ์เชิงลึกตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะ แล้วพิมพ์แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยไปแจ้งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมแจ้ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล และกับนัดวันเวลาในการเก็บข้อมูล และ 2) ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก กับตัวแทนเกษตรกร ผู้บริโภค และปราชญ์ชาวบ้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี ใน 3 ประเด็นดังนี้ 1) พุทธปรัชญาที่ใช้ในการทำเกษตรกรรม 2) การทำเกษตรกรรมของชาวตำบลขวัญเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด และ 3) แนวทางการทำเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญา

4. สรุปผลการวิจัย

1. การทำเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นการนำแนวคิด หลักการ วิธีการทางพุทธปรัชญาไปประยุกต์ใช้ในการทำเกษตร ในประเด็นดังนี้

1.1 แนวคิดในการทำเกษตรตามหลักพุทธปรัชญา คือการทำเกษตรแบบพึ่งพา ไม่ทำลายมนุษย์ สัตว์ สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศวิทยา ซึ่งเป็นการทำเกษตรแบบอินทรีย์ โดยการงดเว้นการใช้สารเคมี เพราะสารเคมีจะไปทำลายชีวิตมนุษย์และสัตว์ทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับการทำเกษตรอินทรีย์เป็นการนำแนวคิดศีล 5 (โดยเฉพาะศีลข้อที่หนึ่ง คือการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์) ไปประยุกต์ใช้ในการทำเกษตร คือการทำเกษตรที่ไม่ฆ่าสัตว์ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนกัน แต่เป็นการทำเกษตรแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

1.2 จุดมุ่งหมายของการทำเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญา คือการทำเกษตรที่ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่ทำลายชีวิตและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการทำการเกษตรที่สร้างความสุขให้เกิดแก่มวลมนุษยและสรรพสัตว์ สร้างความมั่นคงและยั่งยืนในการบริโภคทรัพย์ สร้างความอยู่ดีกินดี มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง รู้จักบรรเทาความทะยานอยากให้น้อยลง เพื่อลดความโลภต่างๆ เพราะความโลภเป็นต้นเหตุของความทุกข์ รู้จักพอประมาณ มีความสันโดษ ไม่เบียดเบียนสัตว์อื่นๆ

1.3 วิธีการเลือกนาหรือที่ดินสำหรับการทำเกษตรกรรม พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในเขตตสูตรว่า นาที่ไม่ดี ไม่ควรเลือกมาประกอบอาชีพ ซึ่งมีอยู่ 8 ประเภทคือ 1) นาที่เป็นที่ลุ่มและดอน 2) นาที่เป็นที่มีหินและกรวด 3) นาที่เป็นที่ดินเค็ม 4) นาที่เป็นที่ไถลงลึกไม่ได้ 5) นาที่เป็นที่ไม่มีทางน้ำเข้า 6) นาที่เป็นที่ไม่มีทาง น้ำออก 7) นาที่เป็นที่ไม่มีเหมือง 8) นาที่เป็นที่ไม่มีคันนา ส่วนนาที่ดีควรเลือกมาประกอบอาชีพ ซึ่งมีอยู่ 8 ประเภทคือ 1) นาที่เป็นที่ไม่ลุ่มไม่ดอน 2) นาที่เป็นที่ไม่มีหินและกรวด 3) นาที่เป็นที่ไม่มีดินเค็ม 4) นาที่เป็นที่ไถลงลึกได้ 5) นาที่เป็นที่มีทางน้ำเข้า 6) นาที่เป็นที่มีทางน้ำออก 7) นาที่เป็นที่มีเหมือง 8) นาที่เป็นที่มีคันนา

1.4 พุทธปรัชญาที่ใช้ในการทำเกษตรกรรม ได้แก่ หลักศีล 5 หลักสันโดษ หลักการพึ่งตนเอง หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอิทธิบาท 4

2. การทำเกษตรกรรมของชาว ตำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2.1 การเลือกพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมของชาวตำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีหลักการในการเลือกดังนี้

2.1.1 ที่ดินเดิม (ที่มรดก) ซึ่งเป็นที่ดินที่ได้มาจากพ่อแม่หรือบรรพบุรุษ ที่ดินประเภทนี้เกษตรกรไม่สามารถเลือกได้ ที่ดินที่บรรพบุรุษมอบให้ก็ต้องรับเอา เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องเป็นหน้าที่ของเกษตรกรที่จะต้องบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ในเรื่องของน้ำ ดิน อากาศ สิ่งแวดล้อม และอื่นๆ เช่น ขุดคลอง ขุดสระ เป็นต้น ดังที่ นางวิชรภรณ์ นิรมล กล่าวว่า “ที่ดินทำกินอยู่ทุกวันนี้เป็นที่มรดกไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ จึงมาปรับปรุงดินให้ดีขึ้นโดยการใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักเพื่อให้เหมาะสมกับการปลูกพืช โดยใช้แนวคิดของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เข้ามาช่วยทำให้ดินมีคุณภาพเพิ่มขึ้น เช่น โคนก หนอง นา และนางรัชนี้ย เสาสง กล่าวว่า ที่ดินที่ใช้ในการทำเกษตรทุกวันนี้ก็เป็นที่มรดกของพ่อแม่ให้มาไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งเป็นที่ดินที่ขาดแคลนน้ำในการทำเกษตร ตนเองจึงมาปรับปรุงระบบน้ำโดยการจัดระบบน้ำคลอง น้ำบาดาลมาใช้ในการทำเกษตร มีการปรับปรุงดินให้มีคุณภาพ โดยใช้จุลินทรีย์ ปุ๋ยอินทรีย์ ชีวไว ชีวไค้ เป็นต้น และ นางบัวเรียน ดวงสีเสน กล่าวว่า พื้นดินที่ใช้ทำกินทุกวันนี้เป็นของตนเอง ไม่ได้เช่า ส่วนการปลูกพืชก็เลือกหาปลูกที่จะเข้ากับสภาพดิน ว่าเหมาะสมหรือไม่ เช่น มะละกอ มะพร้าว มะม่วง เป็นต้น เคยเอาทุเรียนมาปลูกปรากฏว่าตายหมด ตอนนี้นำกำลังเข้าโครงการโคกหนองนาของรัฐบาล คงจะได้ปลูกพืชทุกชนิด

2.1.2 ที่ดินเช่า เกษตรกรบ้างรายไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จำเป็นต้องเช่าที่ดินคนอื่นในการเพาะปลูก สำหรับหลักการเลือกเช่าที่ดินของเกษตรกรจะคำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความสะดวกในการสัญจรไปมา สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำเกษตร เช่น ดินดี มีน้ำใช้ในการทำการเกษตรอย่างพอเพียง ดังที่ นายหนูนา อิทธิแสง กล่าวว่า การเลือกที่ดินในการทำเกษตรของผม โดยมีหลักการเลือก ดังนี้ 1) สะดวกในการเดินทาง 2) ใกล้บ้าน 3) ใกล้ชุมชน 4) ใกล้ถนน 5) ใกล้น้ำ 6) ใกล้ไฟฟ้า

2.2 การเตรียมดินในการทำเกษตรกรรมของเกษตรกรชาวตำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีการเตรียมดินก่อนการปลูกพืชชนิดต่างๆ สำหรับการปลูกข้าว เกษตรกรจะไม่เผาหญ้าหรือตอพง ใช้การไถสัุดหรือกรบตอพงเพื่อให้ตอพงย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ย ซึ่งจะทำให้ดินกลายเป็นดินร่วนซุย และการไถกรบจะสามารถกำจัดวัชพืชได้ดี ทำให้พืชย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ยอินทรีย์และเพิ่มปริมาณอินทรีย์ในดิน เพิ่มแร่ธาตุในดิน จะทำให้พืชเจริญงอกงาม

2.3 การเพาะปลูกพืชเกษตร มีวิธีการปลูกหลักๆ อยู่สามวิธีคือ 1) การปลูกข้าวด้วยการหว่าน ซึ่งเป็นวิธีการปลูกที่ง่าย การหว่านยังมีข้อดีคือทำให้ประหยัดแรงงาน เหมาะสำหรับผู้ที่มีแรงงานน้อย การหว่านยังสามารถคุมหญ้าในนาได้ดี และการปลูกข้าวด้วยการหว่านเหมาะสำหรับการเก็บเกี่ยวด้วยรถ 2) การปลูกด้วยการปักดำ เกษตรกรจะเพาะกล้าในแปลงก่อนแล้วจึงนำต้นกล้าไปปักดำลงในนา 3) การปลูกด้วยเมล็ด ซึ่งเกษตรกรจะใช้รถในการปลูกเป็นการผ่อนแรงงานคน

2.4 การบริหารจัดการน้ำในการทำการเกษตร เกษตรกรชาวตำบลขวัญเมือง มีวิธีการจัดการระบบน้ำที่แตกต่างกันออกไป ตามความความสะดวกและความเหมาะสมของแหล่งน้ำในพื้นที่ทำการเกษตร เช่น ขุดสระ ขุดบ่อ เจาะน้ำบาดาล ขุดคลอง ร่องน้ำ เป็นต้น ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 การขุดสระ มีเกษตรกรชาวตำบลขวัญเมืองบางคนทำการขุดสระน้ำไว้ใช้บนที่ดินของตนเอง ดังที่นางวิชรภรณ์ นิรมล กล่าวว่า การขุดสระเพื่อเก็บน้ำฝนไว้ใช้ในช่วงหน้าแล้ง ในช่วงหน้าแล้งก็จะมีน้ำใช้ในการทำเกษตรปลูกพืชหมุนเวียนได้และสามารถเลี้ยงปลา กุ้ง หอย และใช้น้ำในการปลูกผักต่างๆ ที่บริเวณรอบสระ และนายณัฐดนัย อดกลิ่น กล่าวว่า การขุดสระสามารถบริหารจัดการน้ำได้สะดวกขึ้น สามารถปล่อยตามท่อ พีวีซี ที่วางไปกับคันนาสามารถปลูกพืชอย่างอื่นได้นอกจากปลูกข้าวแล้ว และ นางบัวเรียม ดวงสีเสน กล่าวว่า ขุดสระแล้วสามารถรองรับน้ำฝนใช้ตอนหน้าแล้งได้ดี สามารถปลูกพริกอบคุสระ มะละกอ อื่นๆ อีกมากมาย ไม่ต้องกังวลเรื่องน้ำ

2.4.2 ทำฝายชะลอน้ำเข้าที่นา เกษตรกรชาวขวัญเมืองมีการก่อสร้างฝายชะลอน้ำสำหรับการทำนา เป็นฝายในลำห้วย เกษตรบางคนทำฝายไม้ บางคนทำฝายดิน บางคนทำฝายปูน การทำฝายชะลอน้ำจะแตกต่างกันไปตามศักยภาพของเกษตรกรแต่ละคน เช่น นายหนูนา อิทธิแสง กล่าวว่า การทำฝายได้รับแนวคิดจากพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 โดยการทำคั่นกันน้ำให้น้ำไหลเข้าที่นาไว้ทำเป็นคลองเล็กไหลตามคานาทำให้ดินชุ่มชื้นตลอดเวลา น้ำที่ไหลผ่านก็จะชะลอช้าลงทำให้มีน้ำใช้ตลอดปี

2.4.3 เจาะน้ำบาดาล เนื่องจากว่าน้ำบาดาล เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ทุกคนมีสิทธิใช้ แต่การเจาะบ่อน้ำบาดาลไม่ได้มาตรฐานและการใช้น้ำบาดาลมากเกินไปจะทำให้เกิดความสมดุล จะทำให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งน้ำบาดาล ขณะเดียวกันหากมีการใช้อย่างฟุ่มเฟือย อาจส่งผลให้คุณภาพน้ำใต้ดินเปลี่ยนไป คุณภาพต่ำลง ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาน้ำเค็มรุกล้ำหรือปนเปื้อนสารพิษได้เช่นกัน แน่นนอนว่าอาจอันตรายต่อสุขภาพหากนำไปกินหรือใช้ สำหรับเกษตรกรชาวตำบลขวัญเมือง ได้มีการเจาะน้ำบาดาลใช้ในการเกษตรจำนวนมาก ดังที่ นางวิชรภรณ์ นิรมล กล่าวว่า การเจาะน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ทำให้สะดวกในการบริการจัดการน้ำไม่ต้องรอน้ำฝน เราก็สามารถปลูกพืชได้ตลอดทั้งปี ทำถึงสูงพักน้ำและปล่อยไปตามท่อพีวีซีที่วางไปตามพื้นที่ที่ต้องการ สามารถกักเก็บน้ำได้นาน และนายอาญาสิทธิ์ เหล่าชัย กล่าวว่า การขุดเจาะน้ำบาดาลทำให้ผมบริหารจัดการระบบน้ำได้ดี ไม่กังวลเรื่องน้ำฝนอีกต่อไป สามารถแก้ไขปัญหาภัยแล้ง เมื่อก่อนยังไม่ได้เจาะน้ำบาดาลผมต้องรอน้ำฝนอย่างเดียวถ้าปีไหนฝนไม่เป็นอันว่าทุกอย่างที่ปลูกก็เสียหายหมด และนายณัฐดนัย อดกลิ่น กล่าวว่า ผมเจาะบาดาลมาได้ปีกว่า ผมมองว่ามันมีประโยชน์ต่อครอบครัวผมมากนอกจากในการเกษตรแล้วยังสามารถนำมาบริโภคได้ ให้สัตว์เลี้ยงกินได้ ไม่ต้องรอน้ำฝนอีก สามารถบริหารจัดการระบบน้ำให้ทั่วแปลง

2.5 การบำรุงรักษาพืชเกษตร การบำรุงรักษาพืชอย่างสม่ำเสมอจะทำให้พืชที่ปลูกไว้เจริญเติบโตและงอกงามได้ดีการรดน้ำการพรวนดิน ควรพรวนดินทุกๆ 7-10 วัน การใส่ปุ๋ยจุนทรีย์กำจัดวัชพืช

และศัตรูพืชซึ่งเกษตรกรตำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ดังที่ นางบัวเรียน ดวงสีเสน กล่าวว่ ใช้น้ำหมักจุลินทรีย์สังเคราะห์แสงในการบำรุงรักษาพืชต่างๆ ผสมกันน้ำในปริมาณ 1 ต่อ 30 สูตรน้ำหมัก จุลินทรีย์สังเคราะห์ของนางบัวเรียน ไม่ยุ่งยาก มีส่วนผสมดังนี้ ไข่ไก่ 3 ฟอง ผงชูรส 1 ช้อนโต๊ะ กะปิ 1 ช้อนโต๊ะ น้ำปลาตราหน่อไม้ 1 ช้อนโต๊ะ เอามาผสมกัน คนให้เอากันแล้วนำไปผสมกับน้ำ 1 ลิตร ทิ้งตาก แดดไว้ประมาณ 30 วัน สามารถนำมาใช้ได้ วิธีใช้นำมาผสมกับน้ำ 1 ต่อ 30 นำไปฉีดพ่นพืชที่เราปลูก ทำให้พืชเจริญเติบโตไว ใช้ใบสะเดาสด 4 กิโลกรัม, ข่าแก่ 4 กิโลกรัม, และตะไคร้หอม 4 กิโลกรัม แล้วนำ แต่ละอย่างมาตำให้ละเอียด หมักกับน้ำ 20 ลิตรทิ้งไว้ 1 คืน ใช้น้ำยาที่กรองได้มา 1 ลิตร ผสมกับน้ำ 200 ลิตร ใช้เป็นยาฉีดฆ่าแมลงในสวนผักผลไม้โดยไม่มีสารพิษตกค้าง ไม่เป็นอันตราย และไม่ทำลายศัตรู ธรรมชาติ โดยใช้น้ำยาที่ได้นี้สามารถเก็บไว้ได้หลายวัน เช่น นางวิชรารัตน์ นิรมล ได้กล่าวว่า การบำรุงรักษา พืชต่างๆ เช่น นาข้าว แตง ถั่ว อ้อย เป็นต้น รดน้ำเข้าเย็น ฉีดพ่นจุลินทรีย์อาทิตย์ละครั้ง ฉีดน้ำหมักสมุนไพรร ไล่แมลง โดยใช้ น้ำหมักจุลินทรีย์จ้าวปลวกและจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง น้ำหมักเศษอาหาร ผสมกับน้ำเปล่า ในอัตราที่พอเหมาะนำไปฉีดพ่นพืชต่างๆ และนายอาณัติสิทธิ์ เหล่าชัย ได้กล่าวว่า การบำรุงรักษาพืชต่างๆ เช่น นาข้าวซึ่งมีวัชพืชมักพอสสมควร ประเภท หญ้าจะขึ้นมาพร้อมๆ กับต้นข้าวเลยก็ว่าได้ เมื่อต้นข้าวสูง ประมาณเท่ากับศอกผมจะใช้เครื่องตัดหญ้าตัดให้สั้นทั้งหญ้าและต้นข้าวจะยาวขึ้นมาใหม่ต้นข้าวจะโตไว กว่าหญ้าจะมาคลุมหญ้าไม่ให้โต

2.6 การเก็บเกี่ยวพืชเกษตร การเก็บเกี่ยวพืชผักแต่ละชนิดในช่วงที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผัก ที่มีคุณภาพดีในด้านของคุณค่าทางอาหาร รสดี ได้น้ำหนักมาก ผู้ปลูกพืชผักต้องมีความรู้ความเข้าใจว่า ผักชนิดใดควรเก็บเกี่ยวในระยะไหน อย่างไร การเก็บเกี่ยวพืชผัก หมายถึง การเอาส่วนต่างๆ ของผักไป ใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น ประกอบอาหาร จำหน่าย ทำยารักษาโรค แปรรูป หรือขยายพันธุ์ ดังนั้น ต้องเก็บเกี่ยวให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายที่นำไปใช้ อย่างเช่น นางรัชณีย์ เสาสสูง ได้กล่าวว่า การเก็บเกี่ยว พืชพันธุ์ต่างๆ เช่น ข้าว ข้าวโพด อ้อย เป็นต้น ส่วนมากใช้รถมาเก็บเกี่ยวแทนแรงงานคน เมื่อก่อนก็ใช้มือ ในการเก็บเกี่ยวเป็นเพราะต้องใช้เวลานานกว่าจะเสร็จและแรงงานคนทุกวันนี้หายาก

3. แนวทางการทำเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญาของชาว ตำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3.1 แนวทางการเลือกที่ดินทำการเกษตร แนวทางการเลือกพื้นที่ในการทำการเกษตรกรรม ตามพุทธปรัชญา พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสสอนเกี่ยวกับหลักการเลือกนาที่นาดี หรือหลักการเลือกที่ดิน การทำการเกษตร ที่ได้ผลผลิตมากเมื่อว่าพืชลงไป พระพุทธองค์ได้ตรัสหลักการเลือกที่ดินที่ดีมีอยู่ 8 ประการ คือ 1) เกษตรกรควรเลือกที่ดินที่ไม่ลุ่มไม่ดอน 2) เกษตรกรควรเลือกที่ดินที่ไม่มีหินและกรวด 3) เกษตรกร ควรเลือกที่ดินที่ไม่มีดินเค็ม 4) เกษตรกรควรเลือกที่ดินที่ไกลลี้กได้ 5) เกษตรกรควรเลือกที่ดินที่มีทาง น้ำเข้า 6) เกษตรกรควรเลือกที่ดินที่มีทางน้ำออก 7) เกษตรกรควรเลือก ที่ดินที่มีเหมือง 8) เกษตรกรควร

เลือก ที่ดินที่มีคันทนา

3.2 แนวทางการเตรียมดิน การเตรียมดินสำหรับการทำเกษตรตามหลักพุทธปรัชญาให้ยึดตามหลักพุทธปรัชญาไปใช้ นั่นก็คือมีการเตรียมอินโดยาศัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นก็จะเป็นการเตรียมดินโดยการไถบดวัชพืช เพราะการเผ่ามีอยู่ โดยไม่ต้องเผ่าวัชพืชทำให้เป็นเกิดการทำลาย เช่นการทำลายหน้าดิน ทำให้เกิดดินแข็งตัวหรือเป็นดินดาน และเป็นการทำลายชีวิตสัตว์ที่อาศัยอยู่บนดินและใต้ดินเมื่อถูกไฟเผ่าสัตว์ต่างๆ ก็จะตาย

3.3 แนวทางการบริหารจัดการน้ำ ชาวขัวญเมืองมีแนวทางในการบริหารจัดการน้ำหลักๆ ดังนี้

3.3.1 การแบ่งปันน้ำ แหล่งน้ำมีหลายแหล่ง เช่น น้ำใต้ดิน น้ำบนดิน และน้ำฝน เกษตรกรต้องมีการบริหารจัดการแหล่งน้ำเหล่านี้ไว้เพื่อการเกษตร ซึ่งหลักการบริหารจัดการน้ำเชิงพุทธ

3.3.2 การขุดคลองส่งน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติที่จะนำมาใช้ในการเกษตร ต้องนึกถึงผู้อื่นด้วย ยิ่งแล้วเป็นแหล่งน้ำสาธารณะ ในการขุดคลองต้องมีการประชุมแสดงความคิดเห็นและร่วมมือกันขุดคลองเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน สามัคคีกันเมื่อเกษตรเกษตรกรเกิดความสามัคคีกัน จะสามารถแก้ปัญหาทางการเกษตรได้ เช่น ปัญหาน้ำก็ร่วมมือกันขุดคลอง หรือร่วมมือกันเจาะน้ำบาดาล ซึ่งเป็นหลักทางพระพุทธศาสนา คือ สร้างความสามัคคีในชุมชน จะทำให้สังคมหรือชุมชนเกิดความเจริญรุ่งเรือง

3.3.3 แนวทางการบำรุงรักษา การบำรุงรักษาพืชเกษตรกร เป็นการนำเอาหลักการแนวคิดทางพุทธปรัชญาไปใช้ในการทำการเกษตรกรรม การบำรุงพืชใช้น้ำหมักจุลินทรีย์สังเคราะห์แสงในการบำรุงรักษาพืชต่างๆ ซึ่งมีส่วนผสมดังนี้ ไข่ไก่ 3 ฟอง ผงชูรส 1 ช้อนโต๊ะ กะปิ 1 ช้อนโต๊ะ น้ำปลาตราหน่อไม้ 1 ช้อนโต๊ะ เอามาผสมกัน คนให้เอากันแล้วนำไปผสมกับน้ำ 1 ลิตร ทิ้งตากแดดไว้ประมาณ 30 วัน สามารถนำมาใช้ได้ วิธีใช้น้ำมาผสมกับน้ำ 1 ต่อ 30 นำไปฉีดพ่นพืชทำให้พืชเจริญเติบโตไว

3.3.4 การรักษาหรือการกำจัดศัตรูพืช ใช้ใบสะเดาสด 4 กิโลกรัม, ข่าแก่ 4 กิโลกรัม, และตะไคร้หอม 4 กิโลกรัม แล้วนำแต่ละอย่างมาตำให้ละเอียด หมักกับน้ำ 20 ลิตรทิ้งไว้ 1 คืน ใช้น้ำยาที่กรองได้มา 1 ลิตร ผสมกับน้ำ 200 ลิตร ใช้เป็นยาฉีดฆ่าแมลงในสวนผักผลไม้โดยไม่มีสารพิษตกค้างไม่เป็นอันตราย และไม่ทำลายศัตรูธรรมชาติ โดยน้ำยาที่ได้นี้สามารถเก็บไว้ได้หลายวัน การบำรุงรักษาพืชเกษตรตามหลักพุทธปรัชญาเป็นการ เป็นการบำรุงรักษาพืชแบบพึ่งพาไม่ทำลายพืช สัตว์ สิ่งแวดล้อมบรรยากาศ ระบบนิเวศวิทยา ซึ่งตรงกับแนวคิดศีลข้อที่ 1 (ปาณาติปาตาเวรมณี) คือการงดเว้นจากการทำลายชีวิตอื่น

3.3.5 แนวทางการการบริโภคสินค้าทางการเกษตรกรรม การบริโภคในเศรษฐกิจตามแนวปรัชญาจึงหมายถึงการใช้สินค้าและบริการเพื่อบำบัดความต้องการอันทำให้ได้รับความพึงพอใจโดยมีคุณภาพชีวิตเกิดขึ้น การบริโภคแบบพุทธต้องรู้จักเหตุผลของการบริโภคว่าบริโภคอะไรบริโภคเพื่อ

อะไรบริโภคทำไมและจะต้องบริโภคอย่างไร หลักการสำคัญแห่งการบริโภคตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพระพุทธศาสนาอยู่ที่การรู้จักประมาณ รู้จักพอดี ในการบริโภค (โภชนา มตตัญญูตา) คือ มีมัตตัญญูตา รู้ประมาณ รู้จักพอดี เป็น ตัวกำหนดการบริโภค

4. แนวทางการจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญา ความหมายของเศรษฐกิจศาสตร์แนวพุทธ หมายถึง สัตว์ที่จะนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง เพื่อนำไปบรรเทาหรือแก้ไขปัญหาชีวิตและนำมาซึ่งความสุขมั่นคงของบุคคลและสังคมโดยทั่วกัน ในการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวพุทธนั้นย่อมมีทั้งระบบภาคเอกชนและภาครัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตการตลาดการบริโภคนโยบายของเศรษฐกิจของรัฐบาลด้านการคลังการงบประมาณและการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังจะแยกเป็นกลุ่มๆ ดังนี้

4.1 การผลิตและแบ่งปันผลผลิต ในหลักพุทธศาสนาหรือว่า การผลิตมุ่งหรือการแปรสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่ง อันได้แก่ สินค้าและบริการ โดยไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อการดำรงชีวิต และเป็นประโยชน์และเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่ถูกต้อง ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงประโยชน์ต่อร่างกายจิตใจตลอดจน การรักษาสุขภาพแวดล้อมไม่ให้เป็นพิษ

4.2 การตลาด เมื่อสินค้าได้ผ่านการผลิตแล้ว ย่อมนำไปสู่ขบวนการขายที่เรียกว่า “ตลาด” คำสอนหลักพุทธศาสนาเกี่ยวกับตลาด ว่าเน้นให้ผู้ซื้อและผู้ขายมีปัญญาหรือความฉลาดในการซื้อขาย โดยผู้ขายไม่ค้ากำไรเกินควร ผู้ซื้อสินค้าบริโภคในราคาที่เหมาะสม หากนำคำสอนนี้ไปใช้ในที่อื่นย่อมจะบรรเทาหรือแก้ไขปัญหาการตลาดได้

4.3 การบริโภคคำสอนถือว่าการบริโภคเป็นเครื่องมือการดำรงชีวิตเพื่อสร้างความสุขความมั่งคั่งต่อชีวิตให้รู้จักประมาณในการบริโภค ช่วยให้ผู้บริโภครู้จักประโยชน์ของสินค้าที่มีต่อร่างกายจิตใจและการดำรงชีวิตทั้งระบบบุคคลและสังคม และรู้จักประหยัดทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด

4.4 การพัฒนาเศรษฐกิจตามหลักพุทธศาสนาไม่ได้มุ่งพัฒนาที่วัตถุแต่มุ่งถึงการพัฒนาคนให้รู้จักการผลิตการตลาดที่ถูกต้องตามธรรมนองคลองธรรมเป็นแกนกลาง แล้วจะได้การบริโภคที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธปรัชญาที่ใช้ในการทำการเกษตร ได้แก่ หลักศีล 5 หลักสันโดษหลักพึ่งตนเอง หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอิทธิบาท 4 “วิถีเกษตรแนวพุทธ” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ อโนมปญโญ) และคณะ (2557, หน้า 53-64) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน พบว่า หลักธรรมที่นำไปประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรเข้ากับพื้นที่ของตนเอง เช่น ศีล 5 หลักอิทธิบาท 4 และ สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น ทำให้สมาชิกกลุ่มเครือข่ายเกษตร

แนวพุทธ และประชาชนทั่วไป ที่มาศึกษาดูงานนำไปเป็นแนวทางการทำเกษตร เกิดผลทำให้เป็นครอบครัว ชุมชน เข้มแข็งอยู่ดีมีสุข มีเครือข่ายชุมชนที่นำแนวคิดไปปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จคือ ชุมชนบ้านนาคำหลวง และชุมชนบ้านป่าปอแดง ที่สามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองมาเป็นเกษตรแนวพุทธใช้เป็นแนวทางช่วย แก้ไขปัญหา เศรษฐกิจชุมชนได้ระดับหนึ่ง ด้วยการทำให้วิถีชีวิตที่มีการซื้อพืช ผัก ผลไม้ มาเพื่อการบริโภค ลดน้อยลง เพราะปลูกไว้บริโภคได้ในพื้นที่ใช้สอยของตนเอง ยังนำไปจำหน่ายจ่ายแจกในชุมชนเพิ่มรายได้ ให้ครอบครัว และเหลือเก็บออมอีกด้วย ทำให้มีชีวิตที่ปลอดภัยขึ้น เพราะไม่ต้องเสี่ยงภัยต่อสารพิษตกค้าง ในการบริโภค มีงานทำในไร่นาสวนตลอดวัน เกิดความสุขสงบในชีวิตแบบพอเพียงเพราะได้อยู่กับธรรมชาติ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีการรู้จักเหตุผลและพึ่งพาอาศัยกันได้อย่างยั่งยืน

และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณา การหลักพุทธธรรมกับ เกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา สรุปได้ว่า เกษตรทฤษฎีใหม่ คือ หลักการ บริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำ เพื่อการเกษตร ในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้เกษตรกร สามารถเลี้ยงตัวเอง มีรายได้ไว้ใช้จ่ายในครอบครัว มีอาหารไว้สำหรับบริโภคตลอดปี เป็นการเฉลี่ยความ เสี่ยงไม่ให้เกิดความเสียหาย เมื่อตลาดหรือสภาพแวดล้อมเกิดความแปรปรวนหรือเกิดวิกฤติขึ้นเป็น กระบวนการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีการ วางแผนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ประสานสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งนี้ การนำหลัก เกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้ จะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน รู้จักยืดหยุ่น สามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสม ในแต่ละพื้นที่ได้ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชานั้น แบ่งออกเป็น 1) หลัก นาถกรณธรรม 10 ส่งเสริมด้านการพึ่งพาตนเอง ได้แก่ (1) ศีล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย มีเมตตา ต่อผู้อื่น (2) พาทุสัจจะ ความเป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก มีความรู้ลึกซึ้ง (3) กัลยาณมิตรตदा การคบคนดี มีที่ปรึกษาดี และผู้แนะนำสั่งสอนดี (4) โสวจสสตา ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย รู้จักรับฟังเหตุผล (5) กิงกรณียะสุ ทักขตา เอาใจใส่ชวนช่วยในกิจน้อยใหญ่ของหมู่คณะ (6) ธัมมกามตา รักธรรม ใฝ่ความรู้ ใฝ่ความจริง รู้จักพูดและรู้จักรับฟัง (7) วิริยารัมภะ ขยันหมั่นเพียรมีใจแก่กล้า ไม่ย่อท้อ (8) สันตุภฐี ความสันโดษ ยินดี มีความสุขความพอใจด้วยปัจจัยสิ่งที่หามาได้ด้วยความเพียรอันชอบ ธรรม (9) สติ มีสติ ระลึกรู้ตัว ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท (10) ปัญญา มีปัญญารอบรู้สิ่งต่าง อย่าง ลึกซึ้ง เข้าใจทุกสิ่งตาม ความเป็นจริง 2) หลักสังคหัตถ์ 4 ส่งเสริมด้านรวมพลังของเกษตรกร ได้แก่ (1) ทาน การแบ่งปันช่วยเหลือ ผู้อื่น (2) ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก กล่าวที่เป็นประโยชน์ (3) หลักอัทธจริยา ขวนขวายบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ 4. สมานัตตตา ทำตนเสมอต้นเสมอปลายในชนทั้งหลาย และ เสมอในสุขทุกข์ ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ ฐานะ ภาวะ บุคคล สิ่งแวดล้อม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

การทำกรวิจัยในครั้งต่อไปควรทำกรวิจัยแบบพัฒนา (R&D) และกรวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) พร้อมทั้งขยายพื้นที่ในการทำกรวิจัยให้กว้างขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาเกษตรกรและเพื่อให้เกิดกรทำเกษตรที่ยั่งยืนต่อไป ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอจากกรวิจัยครั้งนี้เพื่อจะได้ทำกรวิจัยในครั้งต่อไป เช่น การพัฒนากรทำกรเกษตรเชิงพุทธของชาวอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด การมีส่วนร่วมในการทำกรเกษตรเชิงพุทธของชาวอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด รูปแบบการทำกรเกษตรเชิงพุทธของชาวอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

กรวิจัยแนวทางการทำกรเกษตรกรรมตามหลักพุทธปรัชญาของชาวตำบลขวัญเมือง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วทำให้ได้องค์ความรู้จากกรวิจัย ในการนำพุทธปรัชญาไปใช้ในการทำกรเกษตร 6 แนวทาง คือ 1) แนวทางการเลือกที่ดินในการทำกรเกษตรกรรม 2) แนวทางการเตรียมดินในการทำกรเกษตรกรรม 3) แนวทางการเพาะปลูก 4) แนวทางการบำรุงรักษา 5) แนวทางการบริโภคสินค้าเกษตร 6) แนวทางการจำหน่ายสินค้าเกษตร ซึ่งสามารถเขียนออกมาเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2536). *เกษตรยั่งยืน อนาคตการเกษตรไทย*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร.
- พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ โอนมปณโญ) และคณะ. (2557). การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน, *วารสารช่อพะยอม*, 25(1), 53-64.
- พระมหาวิระศักดิ์ อภินันทเวที (แสงพงษ์). (2562). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของ ศาสตร์พระราชา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Agriculture and Technology. (2564). *ประวัติของการเกษตรไทย*. เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/agricultureandtechnology3278/home/prawati-khxng-karkestrthiy,2558>